

Wagner
König
Juris publ.

Observatio

nr. 5.

1769

43.

V A R I A E
I V R I S P V B L I C I
O B S E R V A T I O N E S

Auct.
C. G. F. Wagner

L I P S I A E

EX OFFICINA LANGENHEMIANA

MDCCLXIX

K3 397

42

V. A. R. I. A. T. I. O. N. E. S.
P. A. R. I. S. P. U. B. L. I. C. I.
O. B. S. E. R. V. A. T. I. O. N. E. S.

1774

E. I. S. I. A. E.
I. S. T. A. N. C. I. A. M. P. A. R. I. S. I. N. S. T. I. T. U. T. I. O. N. E. M.
1774

P R A E F A T I O

Cum has scriptiunculas eo consilio per-
fecerim, vt me Fautoribus meis com-
mendem, iisque studiorum meorum
rationes reddam omnes rogo tam aequi sint
horum speciminum iudices vt vitia eorum
condonanda potius quam reprehendenda esse
censeant.

CHRIST. GOTTFR. DAN. WAGNER

I V R. S T V D.

P R A E F A T I O

Quia hinc scripturae eo consilio per-
fectae ut in Cantuariae mensi con-
mendat. Sicut in hunc modum
rationes totidem omnes ego tam acuti sunt
horum doctrinarum indices ut vix eorum
condemna potius quam reprehendenda esse
videantur.

CURST. GOTTFR. DAN. WAGNER

1771. STAB.

I.

De iuribus Vicariorum Imperii.

Vicarii Status Imperii sunt ad quos ex legibus nostris ius imperium administrandi spectat, si vel interregnum esse contingit, vel Imperator absentia, valetudine, senectute aut infirmitate aetatis impeditur, quo minus imperio praeesse possit ^a). Primis quidem temporibus nulli certi et perpetui Vicarii fuere, sed vel ab Imperatoribus, si absentia eorum vel alia res exigere id

A 3

vide

a) Hoc, quod ex ratione aureae bullae iamiam probari potest, expressis verbis in Capitulationibus statutum est: Capitulat de 1742 art. 3 §. 15, Gleichergestalt wollen wir die Vicarien des Reichs bey ihren Rechten der Verwesung des Reichs sowohl nach Absterben eines römischen Kayfers oder Königs als auch bey dessen langwieriger Abwesenheit außer Reichs, oder wenn derselbe durch andre Umstände das Regiment selbst zu führen gehindert werden sollte, unbeeinträchtigt lassen; et eiusd. Capitulationis art. 13 §. 9 nach Absterben eines Kayfers, oder in dessen Minderjährigkeit und langwieriger Abwesenheit außer Reichs.

videbatur, ei, cui placebat, iura vicaria exercenda committantur, vel in interregno ipsi status in territoriis eorum, durante interregno iura summae potestatis exercebant. Paulatim autem obseruantia Electori Saxonico et Palatino, huic, vt plurimi arbitrantur, occasione dignitatis Comitis Palatii, illi dignitatis Archimareschalli iura Vicariatus obuenerunt, eaque iura obseruantia et consuetudine iamiam acquisita confirmata sunt postea in aurea bulla et magis adhuc determinata. Nam antea ambobus Vicariis iura Vicariatus per totam Germaniam promiscue competebant ita vt vterque certorum negotiorum solus curam haberet: hoc vero cum multis controuersis et motibus ansam praebet a Carolo IV. vtrique priuatiue Electori Saxoniae in terris iuris Saxonici et Electori Palatinatus in terris iuris Franconici iura Vicariatus attributa sunt ^{b)}). Ad prouincias iuris Saxonici autem referuntur non circuli Saxonici modo, superior nempe et inferior, sed etiam magna pars Westphaliae et comitatus Hennebergae quemadmodum ad terras iuris Franconici referuntur reliqui Germaniae circuli et praeter eos nonnulli adhuc principatus ac ciuitates Westphaliae ^{c)}). Deinde etsi secundum

b) A. B. cap. 5. §. 1 et 2.

c) Ita enim fines districtuum Vicariorum in conuentione 1750 inter eos inira determinati sunt: Das hohe Rheinische Vicariat, will sich ins künfftige bey seiner geheimen Reichs-Vicariats-Causley, als bey seinem Vicariats-Hof-Gerichte aller Intimationen, Verfügungen, Erkenntnisse und Expeditionen, wie die Rahmen haben, nicht allein in der sonst zum Fränckischen Crenße gerechneten Graffschafft Henneberg, sondern auch zu nach benannten im Westphäl. Crenße gelegenen Stiftern und Graffschaften, nemlich dem Hoffstift Paderborn; dem Hoffstift Dünabrick, der Abtey Corvey, den Graffschaften Oldenburg und Delmenhorst, Hoya, Diepholz, Pyrmonnt, Lippe, Schaumburg, Rittberg, und in denen andern anjest specificirten Districten gegen die Wasser zu, und über diesen Fluß dieseits gelegenen dem Rheinischen Vicariat nicht nahmentlich referuirten Stiftern, Fürstenthümern,

dum auream bullam non nisi Elector Palatinatus et Saxoniae
 munere Vicariorum fungi posse videantur, tamen post va-
 rias mutationes a tempore infausti illius belli tricennalis in
 domo Palatina exortas res eo deuenit vt in prouinciis iuris
 Franconici et Bauaricus et Palatinus Elector Vicarii sint.
 Postquam enim in Pace Westphalica Electoratus Palatinus
 ad Electorem Bauariae; Electoratus Bauaricus autem rursus
 sub initio huius saeculi ad Electorem Palatinum translatus
 fuit; multae controuersiae exinde inter hos Electores intuitu
 vicariatus gerendi natae sunt, post varias transactiones ^{d)}
 ita

thümern; Graffschafften, Herrschafften (und Reichs-Städten, des
 Westphälischen Kreyßes, eben so wie es sich von dem Ober- und Nie-
 der-Sächsischen Kreyße und andern Orten, worüber bishero kein
 Zweifel gewesen, von selbst versteht, gänzlich enthalten; et paucis
 verbis intermissis: Gleichergestalt will das hohe Sächß. Vicariat sich
 hinführo so wohl bey seiner Geheimen Reichs-Vicariats-Canzley, als
 bey seinem Vicariats-Gerichte sich aller Vicariats-Intimationen, Ver-
 fügungen, Erkenntnisse und Expeditionen, wie die Nahmen nicht al-
 lein in dem Erz-Stifte Cöln, eben so wie es sich von dem ganzen
 Chur-Rheinischen und Ober-Rheinischen Kreyße, worüber bishero
 kein Streit gewesen, von selbst versteht, sondern auch in dem sonst
 zum Westphäl. Kreyße gerechneten Herzogthum Westphalen, dem
 Hochstifte Münster, dem Fürstenthum Minden, der Abtey Herborden,
 der Graffschafft Ost-Friesland, wie auch denen Graffschafften Ravens-
 berg, Tecklenburg und Bentheim und in denen andern anjezt specifi-
 cirten Districten, gegen den Rhein zu, und über diesen Fluß jenseits
 gelegenen, dem Sächß. Vicariat nicht nahmentlich in vorigem Spho-
 reservierten Stiftern, Fürstenthümern, Graffschafften, Herrschafften
 und Reichs-Städten des Westphälischen Kreyßes gänzlich enthalten.
 Quamuis hoc pactum nondum a statibus confirmatum sit, tamen
 Imperator in Capitulatione de 1764 art. 3 §. 19 obstrictus est curare
 vt quam primum confirmetur.

d) Cum dux Bauariae, Maximilianus, proscripto Electore Palatino,
 Friderico, Electoratum Palatinum obtineret, expresse quidem ei
 dignitas Vicariatus Palatin. ab Imperatore in inuestitura facta tri-
 buebatur. Quia vero in I. P. O. art. 4 §. 3, vbi Electoratus Pala-
 tini translatio ad Electorem Bauariae confirmabatur, nulla Vicaria-
 tus mentio facta erat, Elector Palatinus hunc minime sibi ademptum
 esse

ita denique 1745 compositae vt alternatio inter eos in vicariatu gerendo stabilita sit. Iam progrediendum est ad iura ipsa Vicariorum, eaque multa ac praeclara esse ex eo satis apparet, quod eis iura Imperatoris competant. Nobilissimum omnium iurium esse arbitror iurisdictionem, quam vterque Vicariorum in sui quisque Vicariatus districtu loco Imperatoris exercet, quippe Elector Saxoniae in prouinciis illis iuris Saxonici ius in suprema instantia dicit et Elector Bavaricus vel Palatinus in terris iuris Franconici. Quare, sicuti Imperatores iure constituendi consilium Imperiale aulicum gaudent, ita Vicarii, cessante sub Vicariis Consilio Imperiali aulico, iudicia Vicariatus quoque constituunt, quibus nomine Vicariorum, iurisdicatio in prouinciis Vicariatus demandata est. Iudicii Vicariatus, quod a Serenissimo Electore Saxoniae constituitur, ea ratio est, vt consistat ex tribus Consiliariis aulicis, Referendario, Secretario et quibusdam Copistis ac Ingrossistis, et vt denique certis diebus ad lites audiendas dirimendasque conueniat ^e). Cum iudicia Vicariatus in locum Consilii Imperialis aulici substituantur, patet inde non modo omnes causas in iudiciis istis disceptari et tractari posse,

esse contendebat. Controuersiae hinc inde exortae magis adhuc ardescebant, postquam Elector Bauariae, Emanuel, a 1706, ab Imperatore Iosepho proscriptus fuerat, etsi in Pace Badensi in integrum restitutus fuisset. Denique hae lites ita 1724 componebantur, vt Vicariatum per iudicium ab vtrisque constituendum communiter se gesturos esse Vicarii paciscerentur. Status imperii autem hoc pactum, cum sine eorum consensu initum esset et cum eo loco vnus Vicarii in terris iuris Franconici duos Vicarios introduktos esse crederent, ratum habere detrectabant. Inde fiebat vt alternatio in exercitio Vicariatus Palatini constitueretur, quae 1752 in comitiis approbatur a statibus.

e) Staats-Secretarius 64 Theil 316 Blatt. Notandum est quod Cancellaria Vicariorum minime dependeat aut constituatur ab Electore Moguntino vt Cancellaria Conf. Imp. aul., cum munus Archicancellarii huic Electori competens sub Vicariis cesset.

posse, quae in Consilio Imperiali aulico alias tractari possunt, sed etiam lites in Consilio aulico iam iam pendentes in iudiciis Vicariatus finiendas esse. Praeterea in istis lites eodem modo peragendaes et decidendaes sunt, quo in Consilio Imperiali aulico, quatenus modus eius procedendi legibus Imperii conformis est, peraguntur, et eadem quoque remedia suspensiva contra sententias iudiciorum Vicariatus locum habent, quibus contra sententias Consilii Imperialis aulici uti licet. In iudiciis Vicariatus ergo non minus triplex illud processuum genus, mandatorum, Citationis et appellationis nempe, obseruandum est quam in iudiciis Imperii. Mandata sine claus. non nisi factum nullo iure iustificabile commissum sit, vel damnum irre parabile aut detrimentum reip. imminet vel periculum in mora sit, vel alius huiusmodi casus necessitatis id exigat, decerni possunt. In appellationibus recipiendis Vicarii cauere debent, ne leges Imperii vel priuilegia Statuum laedantur, nec vllae querelae praeter querelas nullitatis vel iustitiae protractae ex iudiciis Statuum ab iis recipiendaes sunt. Tenentur in causis partium diuersae religionis in iudicibus^{f)} et commissionibus,

f) I. P. O. art. 5. §. 53. in fine: Caesarea Maestas mandabit, ut non solum in iudicio Camerali causae Ecclesiasticae ut et Politicae inter Catholicos et Augustanae Confessionis Status vel inter hos solos vertentes, vel etiam quando Catholicis contra Catholicos Status litigantibus tertius interueniens Augustanae Confessionis Status erit, et vicissim, quando Augustanae Confessionis Status contra eiusdem Confessionis Status litigantibus tertius interueniens erit Catholicus, adlatis ex vtraque Religione pari numero Assessoribus discutiantur et iudicentur; sed idem etiam in iudicio Aulico obseruetur, huicque fini aliquot Augustanae Confessionis doctos et rerum Imperii peritos viros ex iis Imperii circulis, vbi vel sola Augustana Confessio vel simul etiam Catholica viger Religio, adsciscat, eo quidem numero, ut eueniente casu paritas iudicantium ex vtraque religione assessorum obseruari possit. Idem etiam quoad paritatem assessorum obseruetur, quoties Augustanae Confessionis Status immediatus a me-

B

diato

bus, ^g) seu austraegalibus seu aulicis, constituendis paritatem religionis obseruare, et in causis subditorum contra magistratus vel Principes eorum non nisi praeuuis litteris informatoriis mandata decernere, *) sicuti contra sententias eorum intra spatium quadrimestre remedia Syndicatus vel supplicationis interponere permissum est, ^h) Executiones sententiarum quoque demandari tantummodo possunt ab istis **den Kreisobersten oder ausschreibenden Fürsten** eius circuli, in quo fieri debent, nisi hi moram neclant; et si executiones non aliter ac impensis eorum, qui istas faciunt, effectuari possunt curare debent vicarii, vt istae impensae a reliquis circulis pro rata resarciantur. C. O. C. III. t. 58. §. 3. et 5. Quamuis autem Consilium Imperiale aulicum sub Vicariis cesser, tamen iudicium Camerae, eis clauum tenentibus, subsistit, cum non a solo Imperatore sed a Statibus simul et hocce

diato Catholico, vel immediatus Catholicus a mediato Augustanae Confessionis Statu iudicio conuenitur.

Obligatio Vicariorum paritatem religionis in iudicibus constituendis obseruandi magis ex hac pacis Westphalicae sanctione quam ex Ord. Conf. Imp. aul. tit. 1. §. 2. diiudicanda esse mihi videtur, cum Ord. C. I. A. etsi in Capit. Caroli VII. approbata sit, nondum tamen sit in comitiis recepta, et multi praeterea dubitent, vtrum Vicarii ad Capitulationes adstricti sint nec ne.

g) I. P. O. art. 5. §. 1. Inter vtriusque religionis electores. Principes, status omnes et singulos sit aequalitas exacta mutuaque, quatenus formae Reipublicae constitutionibus Imperii et praesenti Conuentioni conformis est, ita vt quod vni parti iustum est, alteri quoque sit iustum etc.

Ex hoc loco Pacis Westphalicae melius nostram sententiam probari posse puto, quam ex art. 51. quippe hunc de deputationibus nomine totius Imperii ordinandis tantummodo agere puto.

*) Hae litterae informatoriae vel ad Principes vel ad magistratus diriguntur, in iisque certum temporis spatium praefigitur intra quod Imploratus ad istas respondere tenerur, ni velit, vt precibus Implorantis deferatur et in contumaciam decernatur id quod ab hoc rogatum est. Visit. Absch. de 1713. §. 11. et Visit. Mem. Iud. et Assell. de 1586. princ. et §. 79.

h) I. P. O. art. 5. §. 54.

hocce modo a toto Imperio constituatur, etsi Camera auctoritate Vicariorum ius dicat et eo sine quoque commune Vicariorum sigillum in expeditionibus, quae communi simul nomine fiunt, cameralibus adhibeat. ¹⁾ Hoc tamen ius circa Camera Vicariis competere mihi videtur vt in ea

B 2

tam

- i) Probatur ex pacto inter Vicarios anno 1750. inito: All dieweilen auch die Erfahrung gezeigt, daß nach Erledigung des heil. Röm. Reichs über derer hohen Reichs-Vicariats-Siegel und Titel vor das Cammergericht zu Wezlar, und sonst viele Zeit verlohren gegangen, so haben beyde hohe Reichs-Vicariate auch diesen passum in Zeiten, und zwar auf eine solche Weise, die jedesmal bey allen Reichs-Verledigungen, und es möge das Rheinische Vicariat von dem hohen Churhause Bayern oder von dem hohen Churhause Pfalz, nach der verglichenen Alternation verwaltet werden, oder sonst die Umstände abhanden seyn wie sie wollen unverändert statt finden könne, zu reguliren dienlich erachtet, mithin Sich durch ihre obbemeldete bevollmächtigte Herrn Ministers dahin verstanden, daß bey jeden interregno die Siegel, so vor das Cammergerichte zu Wezlar an Ihro Churfürstl. Gnaden zu Maynz, als des heil. Röm. Reichs Erz-Canzlern, zuzufertigen, bloß den doppelten Reichs-Adler, ohne Herz-Schilder, oder andern die Namen oder insignia derer hohen Reichs-Vicariorum andeutende Zeichen, und die generaliter eingerichtete Umschrift. Sigillum Sacri Romani Imperii prouisorum et vicariorum nebst der Jahrzahl führen, mithin sothane Siegel eigentlich nach denen von den bevollmächtigten Herrn Ministers besonders zu signirenden, der Titel aber, unter welchen besagtes Reichs-Cammergericht die Zeit eines jedesmaligen interregni hindurch verfüget mit den Worten: Wir von Gottes Gnaden des heil. Röm. Reichs dieser Zeit Vicarii etc. enthielten ic. bekennen, fügen, ohne namentliche Benennung derer hohen Reichs-Vicariorum bestehen, im übrigen aber gedachte, und bey einem jeden hohen Reichs-Vicariat verglichener Maaßen zu verfertigende drey Siegel, nicht minder von einem jeden hohen Reichs-Vicariate an Hochbemeldte Ihro Churfürstl. Gnaden zu Maynz, überschickt, dieselben auch in denen an Sie dieserwegen ergehenden Schreiben erfucher werden sollen, zu deren Uebersendung nach Wezlar alsdem erst, wenn solche Siegel von beyden hohen Reichs-Vicariaten bey ihnen eingekommen sind, zu verschreiben. In eodem pacto Vicarii quoque conuenerunt inter se relationes Camerae (die Berichte) in duplo semper expediri et ad quemlibet Vicarium separatim exemplar earum mitti, vt et omnia, quae a Vicariis Camerae insinuanda sint, a quolibet Vicario separatim insinuari, praeuiis tamen factis communibus deliberationibus.

tam Iudex, Procurator ac Aduocatus Fisci et Quaestor ab iis constitui possint quam isque qui ab Imperatore alias praesentatur Assessor, cum hoc ad curam iudicii Cameralis conseruandi pertineat, et Vicarii praepriis rationem iudiciorum exercendorum et administrandae iustitiae habere obligati sint^k). Ut ad iudicia Vicariatus redeam, si opus est, ut ad rationem litis cuiusdam melius perspiciendam acta Consilii Imperialis aulici iudiciis Vicariatus extradantur, a Vicariis eo consilio adeundus est Elector Moguntinus, utpote Cancellarius Germaniae, et huius est curare, ut sumptibus litigantium a Consilio Imperiali aulico Vicariis, accepto documento receptionis, acta edantur, reddenda per Moguntinum nouo Imperatori intra sex menses a facta eius creatione. Denique quemadmodum contra statum eum, qui crimen, in quod poena proscscriptionis vel alia poena criminalis statuta est, commisit, processus in iudiciis Imperii instrui potest, ita quoque in iudiciis Vicariatus contra status reos, verbi causa fractae pacis publicae vel alius eiusmodi criminis, processum arbitrator instrui posse in comitiis denique decidendum. Hocce ius Vicariis non modo propter potestatem, iurisdictionem loco Imperatoris exercendi, tribuendum est, sed ipsa ratio salutis Germaniae durante interregno tuendae hoc exigere quoque mihi videtur, cum alias verendum esset, ne Status in mutua bella et mutuas interneciones inciderent. Praeter potestatem exercendi iurisdictionem superiorem ad Vicarios ius primariorum precum etiam spectat,^l) quod ab vnoquoque in sui Vicariatus tractu exercendum est. Multi quidem
sub

k) Recte itaque in interregno 1711 a Vicariis Baro de Ingelheim, Vicarius iudicis Camerae et Magister Ordinis teutonici, iudex Camerae nominatus est, quamuis hic delatum munus recusauerit, conf. *Zebers Staats-Canzley* tom. 17 p. 583 et tom. 18 p. 383 et *Electa iuris publici* tom. 3 p. 1065.

l) A. B. cap. 5. §. 1.

sub iure praesentandi ad beneficia ecclesiastica, his verbis enim aurea bulla vtitur, non ius primariarum precum Imperatoribus competens intelligendum esse arbitrantur, sed ius Imperatorum praesentandi ad praebendas quorundam Capitulorum. Cum verba aureae bullae vero generalia sint, et ius primariarum precum sub iure ad beneficia ecclesiastica praesentandi omnino intelligi possit, nec denique nostrum sit distinguere, vbi leges non distinguunt, non dubito quin Vicariis ius primariarum precum comperat ^m). Minime autem ad hocce ius exercendum indulto papali, sine quo ab Imperatoribus istud haud exerceri posse Papae contendunt, Vicariis opus esse puto, cum etiam ab Imperatoribus si velint, ius primariarum precum sine indulto papali valide exerceri posse censeam ⁿ). Namque olim nunquam non sine eo exercitum est, et quamuis a temporibus Friderici III mos petendi istud a Papis introductus sit, tamen hic mos non ex necessitatis opinione, sed ex ratione humanitatis ac reuerentiae erga Papam inualuit. Quamquam hoc ita sit, tamen Vicarii in exercitio iuris primariarum precum iisdem legibus obstricti sunt, quibus tenetur Imperator, ita vt secundum pacem Westphalicam istud quidem in omnibus immediatis capitulis etiam Euangelicis et mixtis exercere possint, in quibus ab Imperatoribus ante pacem Westphalicam exercitum est, in mediatis vero Euangelicis vel mixtis eatenus tantum, quatenus id Imperator die I Ian. 1624 exercuit ^o). Num vero praesentandus a Vicariis eiusdem religionis esse de-

B 3

ber

m) Apparet exinde Vicarios 1711 non contra leges ius primariarum precum sibi arrogasse.

n) Ad. Cortreii representat. iur. primariar. precum sine praeuio Pontificis assensu competentis. Ioh. Mich. Griebner de precibus primariis Imperatorum sine Pontificis indulto validis. Primariae praeces enim sunt reliquiae antiqui illius iuris Imperatorum beneficia ecclesiastica conferendi.

o) I. P. O. art. V. §. 26 et 18.

bet, cuius is fuit, in cuius locum praesentatur? Cum haec regula Imperatoribus praescripta sit, eam etiam ad Vicarios applicandam esse iudico. Aureae Bullae porro maxime consentaneum esse arbitror, comitia et deputationes imperii a Vicariis non modo continuari sed etiam iudici et ordinari, cum nulla res alicuius momenti ^P), sine comitiorum consensu peragi possit, et necessitas multoties exigat, ut negotia per deputationes conficiantur. Sunt equidem, qui huic iuri contradicunt, quia in aurea bulla non expressis verbis istud vicariis tributum est; sed potestatem Vicariorum ad expressa verba aureae bullae restringendam esse haud puto; cum ad mentem verborum et intentionem Imperatoris potius respiciendum sit. Voluntas Imperatoris enim non fuit in aurea bulla potestatem Vicariorum ad eas species iurium restringere, quae ibi nominantur, sed tantummodo iura quaedam Vicariorum, illustrandae potestatis eorum causa recensere. Hoc inde patet, quod multa iura in aurea bulla omissa sint, quae non minoris momenti sunt quam iura expresse ibi recensita, uti cura comitiorum, in quibus grauissima negotia, qualia pax et bellum, tractari debent. Omni prudentiae legislatoriae itaque contrarium foret, si Caroli IV. intentio fuisset iura Vicariorum ad ea iura restringere, quae ibi recensentur; et cum eiusmodi quid minime, praesertim a legislatore tam prudenti, sapienti et cauto, uti Imperatore illo praesumi possit, sequitur exinde Vicariis omnia iura competere, quae istis ut administratoribus Imperii Germanici attribui possunt,

P) Capitulat. 1742 art. 13 §. 9. Da nach Absterben eines Kaisers in dessen Minderjährigkeit und langwieriger Abwesenheit außer Reichs, denen Reichs-Vicarien die Ausschreib- und Haltung eines Reichs-Tages, oder da dergleichen schon vorhanden, die Continuirung desselben statt eines römisch. Kaisers allerdings zukommt, so sollen dieselben solchensals mit Ansetzung eines neuen Reichs-Tages nach obiger Vorschrift sich gleichfalls zu achten schuldig, die stehende comitia aber zu continuiren befugt seyn etc.

possunt, quamuis in aurea bulla expressis verbis eis attributa haud reperiantur. Hoc cum verissimum sit auctoritate Vicariorum et comitia haberi et Commissarium Principalem in Comitibus denominari ^{q)}, et Deputationes ordinari quid quod Visitationes Camerales adeo institui posse censeo. Nec minus aurea bulla Vicariis tribuit potestatem inuestiendi de feudis, exceptis solummodo feudis Principum et eis, quae olim *Bansehen* appellati sunt, sub quibus non nisi feuda throni seu Regalia intelligi possunt ^{r)}, quamuis Comites aliam aureae bullae mentem esse asserant. Etsi autem ex aurea bulla inuestiturae a Vicariis factae coram nouo Imperatore renouandae esse videantur ^{s)}, tamen et obseruantia et legibus nouioribus haec obligatio Vasallorum remissa est ^{t)}. Praeter haec iura Vicariis multa alia adhuc competunt vel obseruantia acquisita vel vi potestatis vicariae Imperium et Iura Imperatorum administrandi ad eos spectantia, vti ius concedendi priuilegia academiaram, impressoria comitiuas ^{u)}, collationes dignitatum veniam aetatis etc. In Italia vero iura Vicariatus non exercentur a Vicariis Germaniae, sed proprius huius regni vicarius obseruantia constitutus est Dux Sabaudiae, qui iura Imperatorum durante interregno in Italicis prouinciis administrat, ita tamen vt a Vicariis Germaniae

q) Vnde quoque 1711. Cardinalis de Lamberg a Vicariis Commissarius Principalis denominatus est, qui tamen delatum honorem haud suscepit.

r) Capit. de 1711 et 1742.

s) A. B. cap. 5. §. I.

t) Capit. de 1711 art. II §. 6 7. Sollen und wollen Wir sie, minderjährige, nach erlangter Majorität zu anderweitiger Empfangnis solcher Lehen, und Regalien nicht anhalten, welche Meynung es auch haben soll mit denenjenigen Reichslehen, welche die Reichs-Vicarien verleyhen können.

u) Sic Elektor Saxoniae 1711 et Facultati Lipsiensi et Consulibus ciuitatis Lipsiensis comitiuam minorem imperitus est. Schlegels Notarius.

niae eum tanquam Sub-Vicarium dependere credam. Nam cum Italia subiecta sit regno Germanico, necesse quoque est, vt Vicarius Italiae aliqua ex parte Vicariis Germaniae subordinatus sit, idque etiam exempla Caroli Emanuelis anno 1619 et Victorii Amadaei 1741. ducum Sabaudiae probant, sub quibus iura Vicariatus Germanici in Italia fortiter defensa sunt. Denique hoc addere mihi liceat Vicariorum esse, simulatque necessitas Vicariatus suscipiendi adsit, curare vt litterae patentes in territoriis Statuum affigantur, quibus omnes de necessitate Vicariatus suscipiendi instruuntur et omnibus simul aequa exercendae a Vicariis iustitiae administratio promittitur.

II.

De iure litigantium recurrenti a sententiis summorum tribunalium ad comitia.

Recursum a sententiis summorum tribunalium nihil nisi querelas esse eo fine ad comitia delatas, vt iniusta quaedam alterutrius summi tribunalis sententia corrigatur, inter omnes constat. Prius vero quam naturam et iustitiam eius ex legibus Imperii perpendam, secundum leges iuris naturalis eum ponderare mihi liceat. Ex idea illa iam iam praemissa apparet, in recursu summos Germaniae Imperantes ab inferioribus adiri, cum in comitiis iura supremae potestatis simul cum Imperatore a Statibus exercentur. Hac ex ratione eum non modo licitum esse, sed etiam sententias iudiciorum Imperii, recursu facto, recte immutari posse non dubito. Nam vt ad summos vnusquisque Reipublicae moderatores omnis ratio atque cura administrandae iustitiae pertinet, et iudicibus ex istorum voluntate solum modo iuris dicendi potestas obuenerit, ita eos, vt supremi Imperii, sententias iudicum quoque, si id ex republica esse crediderint, corrigere posse Ius Naturae permittit. Rationes illae autem ex quibus

bus recursus ad comitia tanquam illicitus impugnatur, desumptae sunt ex R. I. N. ^a) § 165 et Capit. Caesar. 1711 art. 16 §. 6 ^b). In recessu illo sancitur, ne quis in aliis, quam in quibus ex legibus Imperii permiffum sit, iudiciis de sententiis summorum tribunalium conqueratur, in Capitulatione autem hoc statuitur, ne de causis in iudiciis imperii disceptatis et decisis iamiam aliter ac per modum reuisionis vel supplicationis de nouo cognoscatur. Sed, quod ad Recessum allegatum, priusquam iste pro aduersariorum sententia tuenda potest afferri, demonstrandum est, comitia inter ea loca referenda esse, in quibus de sententiis summorum tribunalium conqueri non liceat, cum Recessum illum de iudiciis Papalibus potius intelligendum esse censeam ^a). In capitulatione autem hoc tantummodo cauetur ex mea sententia, ne causae in iudiciis Imperii disceptatae ad iudicia Imperatoris territorialia trahantur. Hanc mentem Capitulationis esse inde colligo, quod Electores in Capitulationibus suis et reliquorum statuum iuribus prospecturi praepriis prouidere velint, ne Imperatores plus iusto sibi tribuant. Ex hac ratione enim praesumendum est, eos

verbis

a) R. I. N. § 165. Ein jeder soll, wenn er sich ob des Cammer-Gerichts-Decreten beschwert zu seyn vermeynet, solches an andre Orte, als wo sichs nach Inhalt der Reichs-Satz- und Ordnungen gebühret zu ziehen und anzubringen, sich gänzlich enthalten.

b) Capitulatio Caesar (1711) art. 16. § 16. Was auch einmahl in unserm Reichs-Hofrath oder Cammer-Gericht in iudicio contradictorio cum debita causae cognitione ordentlicher Weise abgehandelt und geschlossen ist, dabey soll es fürderst allerdingß verbleiben, und nirgend anders, es sey denn durch den ordentlichen Weg der Reuision oder Supplication, von neuern in Cognition gezogen werden.

a) Rem illustrat eiusdem R. I. N. §. 164. vbi sancitur nequis, si sententiis summorum tribunalium se grauatum esse credat, iudicia Papalia eo consilio adire audeat, vt grauamina illata ab istis tollantur. Ad hanc prohibitionem locum citatum Capitulationis quoque aliqua ex parte spectare haud absolum est.

verbis illis cauere voluisse, ne Imperatores potestatem de causis statuum in propriis iudiciis cognoscendi sibi arrogent ^{b)}). Deinde necesse quoque est, vt, si aliter statuas, contendas Imperatorem et status in Capitulatione iuri cuidam vi summae potestatis, vt superius de iure sententias iudicum mutandi iamiam probatum est, iis competenti renunciaffe, quod non verosimile est nec praesumi potest. Quicquid autem dicant, omnia dubia tollere puto ipsius Capitulationis (1742) art. 17. §. 3. 4. 5. vbi Imperatores atque Electores inter se conueniunt, daß der Kayser denen ad comitia genommenen recursibus Ziel und Maaß zu suchen sehen sollte. Nam ex his verbis satis superque clarum est, recursus non pro illicitis declarari, sed tacite potius tanquam licitos agnosci ^{c)}). Quomodo enim existimari potest Imperatorem recursus sustulisse, cum restringere eos et intra limites arctiores reuocare tantummodo pollicitus sit? Multi denique iustitiam recursus exinde praeterea defendere conati sunt, quod comitia in locum iudicii Principum priscorum temporum suffecta sint, id quod autem nullius momenti esse censeo, cum istud iudicium

- b) Egregie hanc sententiam probare puto Capitul. Caesaream Francisci I. art. 16 § 12, ibi enim haec verba: Auch wollen wir nicht gestatten, verhangen oder zugeben, daß andere unsre Rätthe und Ministri, wie die Raths haben mögen, insgesammt oder jemand derselbe sich in des Reichs-Sachen, welche vor den Reichs-Hofrath gehören, einmischen oder darin auf einigerley Weise denselben eingreifen, vielweniger mit Befehlen beschweren, oder irren, oder ihm in cognoscendo vel iudicando oder sonst in einige Wege Maaß und Ziel geben.
- c) Exemplis quoque nostra sententia probari potest. Nam saepius factum est, vt de recursibus, quibus Status Imperii vsi sunt, in comitiis deliberatum sit. Si vero deliberationes factae effectu caruerunt, causa non in eo, quod recursus illiciti sint, quaerenda est, sed plerumque in dissensu statuum intuitu obiecti recursuum. Sic accidit in causa Electoris Palatini contra Barones de Göler intuitu Dynastiae Zwingenberg, in causa Landgrauiorum Hassiacorum intuitu Comitatus Hannouiae, et in multis aliis adhuc recursibus.

cium longe differat a comitiis, quippe in his non lites tractantur, sed de salute Germaniae regulariter tantum consilia capiuntur et legibus ferendis. Quamuis autem nullis legibus haecenus recursus ad comitia sublatum esse iudicem, tamen cum multos eo remedio contra iudicata summorum tribunalium abuti Icti praxeos peritiores dicant, maximopere exoptandum est, ut recursus ad comitia vel plane interdican- tur, vel intra limites angustiores redigantur, praesertim cum intuitu Camerac fore, ut certus Visitationum ordo constitua- tur ^{d)} spes maxima adfit,

III.

De iurisdictione superiori summis tribunalibus Imperii in causis ecclesiasticis Evangelicorum non competente.

Quamuis ecclesiae multa per saecula iurisdictione ecclesiastica superiori aequae ac inferiori ornatae fuerint, tamen sunt Iure Consulti, qui ad Imperatorem et quae nomine istius ac Imperii ius dicunt summa Germaniae tribunalia potestatem de causis ecclesiasticis Evangelicorum in superiore instantia cognoscendi spectare asserunt. Etenim cum Euangelici, sacris Catholicorum duce Luthero derelictis, novam, uti sibi persuasum habent, constituerint societatem, intuitu eorum quoque iurisdictionem Imperatoris reuiuixisse contendunt ^{a)}, quippe isti in omnibus causis, nisi exemptio do-

C 2

ceri

d) Nam cum nullae plane Visitationes multos per annos factae sint, ideoque partes litigantes ordinario reuisionis remedio contra sententias Camerales fuerint destituti, non potuit non fieri, ut saepe Status in litibus coram iudicio Camerali tractatis extraordinario recursus remedio usi sint.

a) Praeter hoc argumentum, quod speciosissimum mihi esse videtur, aduersarii pro sententia contraria tuenda hoc quoque adhuc afferunt, quod iurisdic. ecclesiast. Statibus Euangelicis vi superioritatis territorialis competat. Ex hac causa enim iurisdictionem ecclesiasticam eorum summis Imperii tribunalibus subordinatam esse concludunt, cum intuitu superioritatis territorialis eis subordinati sint.

Ioh.

ceri possit, ius in suprema instantia statuendi haud abnegari
 queat. Si autem verum est, id quod omnes verum esse con-
 fentiant,

Ioh. Tob. Cramer de eo quod iustum est circa appellationem a Stati-
 bus Imperii Evangelicis ad Imperatorem in causis ecclesiasticis. Iu-
 risdictionem ecclesiasticam autem vi superioritatis territorialis Sta-
 tibus Evangelicis competere probari posse arbitrantur ex I. P. O.
 art. V §. 30 et art. 8 §. 1. Sed in art. V non de iurisdictione ec-
 clesiastica, sed iure reformandi, nec de Statibus Evangelicis solis, sed
 de Statibus in genere agitur, vti etiam in art. 8 generaliter de Sta-
 tibus eorumque iuribus statuitur. Quemadmodum autem ex Pace
 Westphalica haud demonstrari potest, iurisdic. ecclesiasticam Statuum
 Evangelicorum pro annexo superioritatis territorialis habendam
 esse, ita hoc etiam aliunde probari nequit, cum omnis potestas Lai-
 corum et Principum in sacris, praeter ius circa sacra, longe ante
 reformationem factam iis iamiam erepta fuerit. Historia reforma-
 tionis potius luculentissime docet, iurisdictionem ecclesiasticam a Sta-
 tibus Evangelicis vi delationis ab ecclesiis iis subiectis factae acqui-
 sitam esse, quippe vel expresse in comitiis provincialibus a subditis
 delata est, vel tacite approbantibus eis facta Principum, qui angu-
 stis et periculis ecclesiarum commoti curam et regimen earum sus-
 ceperant. Veritas huius sententiae satis ex actis comitorum pro-
 vincialium et Ordinationib. eccles. singulorum territoriorum appa-
 ret. Conf. Ord. eccles. Duc. Luneb. Iulii de 1594, Ord. eccles.
 Electoris Brandenb. Ioachimi de 1540 etc. Io. Vlr. de Cramer de
 iure circa sacra collegiali et maiestatico, et Wiefenhauerns Grund-
 sätze des Kirchen-Rechts der Protestirenden. P. I. c. V. Intuitu Saxo-
 niae consensus ecclesiarum in iis, quae ab Electoribus in causis
 ecclesiasticis gesta sunt, praeclare probatur ex Ord. eccl. de 1580 et
 iis quae 1541, 1542 et 1543 de foundationibus ecclesiasticis saeculari-
 fatis, 1547 de noua schola provinciali erigenda, 1548 de illo
 Imperat. Caroli V. edicto, quod vulgo das interim nominatur, et
 1552 de deputatis ad Concilium Tridentinum mittendis in comitiis
 provincialibus acta sunt. Müller in annalib. Saxonis. Praererea,
 si non ex consensu et delatione subditorum iurisdic. ecclesiastica
 Statibus Evangelicis obuenerit, sed vi superioritatis territorialis ab
 iis exerceatur, quid dicendum erit de iis ciuitatibus municipalibus,
 quae ipsae iurisdictionem ecclesiasticam exercent, vti Lunebur-
 gum, Stralsundum et Stada, quomnis eae haud donatae sint a Prin-
 cipe? Patet ex his omnibus Status Evangelicos non vi superiorita-
 tis territorialis sed vi delationis ab ecclesiis factae iurisdictionem ec-
 clesiasticam exercere; exinde vero sequitur, quod istis in ea quali-
 tate

fentiunt, iurisdictionem ecclesiasticam et inferiorem et superiorem, antequam Euangelici a Catholicis in diuersam partem abierint, ad ecclesiae iura pertinuisse, non intelligo quibus ex causis a Protestantibus, postquam doctrinas Lutheri sequuti sint, ad Imperatorem iurisdictionem superiorem reuersam esse demonstrare possint. Nam qua ratione quaeso ista ab Imperatore acquisita dici potest, cum nec Euangelici ad Imperatorem eam transfulerint, nec illi, reformatione facta, constituerint vniuersitatem alienam a priori, quae isto iure gauisa fuit? Hoc quidem negari haud potest, Protestantes vinculis ecclesiae Papalis ruptis in partibus Catholicorum haud amplius perstitisse, sed clarum tamen quoque est, eos non minus postea fuisse corpora ecclesiastica, quam ante factam a Catholicis discessionem. Nihil itaque etiam tam naturale est, quam Euangelicos iurisdictionem ecclesiasticam superiorem vt inferiorem retinuisse, cum vtraque ante factam reformationem ecclesiis tanquam corporibus ecclesiasticis competierit. Nunquam enim doceri potest, iurisdictionem ecclesiasticam ab ecclesiis, quatenus pro membris ecclesiae Catholicae haberi possint, tantum acquisitam esse, et omnem potestatem iudiciariam in causis sacris pro iure ecclesiarum potius habitam fuisse inde satis patet, quod eo tempore, quo Euangelici excusso illo seruitutis sacrae iugo a Catholicis sese separauerint, Imperatores nullo plane, quantum scio, modo huius rei causa sibi prospexerint. Namque non vllum verbum nec in pace Religiosa nec Westphalica reperies, quo Imperatores sibi partem quandam iurisdictionis

C 3

ctionis

tate competat, in qua, priusquam reformatis ecclesiis ad Principes delata est, ecclesiis competit; et cum ante reformationem factam Imperatori in causis ecclesiasticis nulla plane iurdictio superior competierit; apparet Imperatori post reformationem quoque eam haud competere posse.

ctionis in causis Euangelicorum asseruerint, etsi hae pactio-
nes ad iura eorum intuitu Protestantium conseruanda tuen-
daque non minus tendant, quam ad iura horum determi-
nanda. Vnice agitur ibi de iurisdictione Episcoporum et
Archiepiscoporum Catholicorum suspendenda^{b)}, quae cum
peruenisset ad istos, vt obiter quae mea sit ea de re sententia
dicam, tanquam praefectos ecclesiae, iis ab ecclesiis quoque,
mutatis pristinis institutis, vi iuris et potestatis collegialis
rursus adimi poterat. Num autem verosimile est, Imperato-
res hanc, cum de conditionibus Pacis illius Religiosae et
Westphalicae pacifcerentur, occasionem iurisdictionem ec-
clesiasticam superiorem in Euangelicos ad eorum tribunalia
reuocandi praetermissuros ac neglecturos fuisse, si eam sibi
vindicare posse credidissent? Praeter has rationes paritas
quoque inter Euangelicos et Catholicos in Germania stabi-
lita^{c)} exigit, summis Imperii iudiciis nullam prorsus iurisdic-
tionis partem in causis ecclesiasticis attribui posse, vtpote
tunc conditio Euangelicorum deterior foret quam Catholi-
corum, qui in causis ecclesiasticis nullos nec inferiores nec
superiores iudices nisi Episcopos, Archiepiscopos ac iudicia
Papalia agnoscunt. Nec denique etiam querelas nullitatis
vel iustitiae protractae in causis ecclesiasticis ad Cameram Im-
perialem vel iudicium aulicum deferri posse ex istis rationi-
bus censeo^{d)}, quia hae non modo ante factam reformatio-
nem

b) Pax Religiosa §. 20 et I. P. O. art. 5. §. 48. vbi haec verba: Ius
dioecesanum et tota iurisditio ecclesiastica cum omnibus suis spe-
ciebus contra Augustanae Confessionis Electores, Principes, status
comprehensa libera Imperii nobilitate eorumque subditos tam inter
Catholicos et Augustanae confessioni addictos, quam inter ipsos so-
los Augustanae confessionis status vsque ad compositionem Christia-
nam dissidii religionis suspensa esto.

c) I. P. O. art. V. §. 1.

d) Inde 1713 a Visitatoribus Euangelicis per commune conclusum Eu-
angelicis Assessoribus iniunctum est, vt eiusmodi causis abstineant

nem in iudiciis Imperii institui non potuerunt, sed etiam quia id paritati religionis in Pace Westphalica inter Catholicos et Euangelicos constitutae aduersatur.

III.

De foro appellationis in causis feuda extra territorium domini directi sita concernentibus.

Utrum in lite feudum extra curtem concernente a curia domini directi appellandum sit ad fora superiora domini territorialis an domini directi dubium est: alii hanc alii illam sententiam tuentur, et multae iamiam discordiae inter status Imperii exinde natae sunt. Domini directi, quia appellatio dirigenda sit ad iudicem eum, cui iudex a quo subordinatus sit, contendunt ad eorum iudicia appellandum esse; domini territoriales autem vi superioritatis territorialis sibi hocce ius afferunt, et si quid videam horum ius fortius esse putarim. Leges iuris Longobardici quidem illorum sententiae fauere videntur, cum vniciuique domino directo, qui in genere iurisdictione ordinaria iamiam pollet, iurisdictionem non voluntariam modo sed contentiosam quoque in causis feudalibus attribuunt ^a); has leges vero non modo de prima instan-

ex hac ratione: Gestalten denn einige geistliche Sachen der A. C. verwandten wegen angezogenen Nullitäten auch zuweilen hierunter Ehe-Sachen auf gewisse Maaße vorzunehmen und zu erörtern, zwar für unbedenklich gehalten, hingegen aber dergleichen die Römisch-Catholischen betreffende Sachen daselbst weder ex capite nullitatis noch sonst aus Mangel gegründeter Jurisdiction angenommen, und also hierdurch die Regel unter beyderseits Religions-Verwandten in solchen Sachen Gleichheit zu halten der Gebühr nicht beobachtet. *Sabers Staats-Cantzley tom. 26. § 121. Hoc Visitatorum conclusum a Corpore Euangelicorum quoque approbatum est. Saver l. c. tom. 27 p. 130.*

a) I. F. 18. II F. 15. 16. 34. pr. 39. 46 et 55.

instantia tantum disponere, sed etiam intuitu statuum Imperii Germanici prorsus inualidas esse arbitror. Nam cum singuli status superioritate territoriali gaudeant, sanctiones illas, quae de Lombardia, vbi omnis iurisdictio et superioritas territorialis vnice ad Imperatorem spectauit ^{b)}, conditae sunt, ad Proceres Germaniae applicari non posse in aprico positum est. Vi superioritatis territorialis enim omnis iurisdictio vnus cuiusque territorii domino eius territoriali soli competit, nec quisquam iurisdictionis partem quandam in alieno territorio exercere potest, nisi hocce ius speciali titulo vt conuentione, testamento aut praescriptione immemorali a domino acquisuerit. Patet ex his principiis, iurisdictionem feudalem in feudo extra curtem sito in inferiore instantia ne quidem ei statui, ad quem feudum pertinet, seu domino directo tribui posse, si ab eo probari haud queat, se vel praescripisse eam vel ex pacto et consensu nactum esse. Si quis vero in possessione iurisdictionis feudalis sit, quocunque titulo eam impetrarit, minime sequitur exinde iurisdictionem feudalem in superiore instantia quoque ei propterea tribuendam esse, cum a iure in inferiore instantia causas pertractandi ad supremam instantiam nulla omnino valeat consequentia. Quis enim nobilibus iis, vt exemplis sententiam meam illustrem, qui iurisdictione patrimoniali gaudent,

b) II Feud. 56. Regalia armandiae, viae publicae, flumina nauigabilia et ex quibus fiunt nauigabilia, portus, ripatica vestigalia, mulctarum poenarumque compendia, bona vacantia, et quae vt ab indignis auferuntur legibus nisi quae specialiter conceduntur, bona contrahentium incestas nuptias, condemnatorum et proscriptorum, secundum quod in nouis constitutionibus cauetur, angariarum, parangariarum, plaustrorum et nauium praestationes et extra ordinaria collatio ad felicissimam Regalis numinis expeditionem, potestas constituendorum magistratuum ad iustitiam expediendam, argentariae et palatia in ciuitatibus consuetis etc. pertineat.

dent, ius forum appellationis constituendi ideo attribuere poterit, quia ius in inferiore instantia cognoscendi eis competat? Verum quidem est, appellationes ad superiora iudicia et quidem ad ea, quibus iudicium a quo subordinatum est, dirigendas esse, ex hac ratione autem domini directi ius in Cancellariis, quibus curiae feudales eorum alias subordinatae sunt, appellationes recipiendi sibi asserere minime possunt, si quidem nondum probatum est Cancellarias, eorum intuitu feudorum extra territorium sitorum iudicia superiora esse. Contra cum dominis territorialibus vi superioritatis territorialis eorum et vi supremæ inspectionis in exercenda iurisdictione ius lites subditorum in superiore instantia pertractandi, quatenus id ad alios non transtulerint, in genere competat; in feudo extra curtem non ad iudicia domini directi sed territorialis appellandum esse censeo, ni dominus feudi se iurisdictionem superioris instantiae quoque acquisisse demonstrare queat. Num vero idem quoque locum habebit in feudis extra curtem eo tempore iam iam constitutis, quo superioritas territorialis nondum a Statibus acquisita fuit? Et hoc affirmare non dubito, quippe longe ante acquisitam superioritatem territorialem praeter multas Regalium partes etiam iurisdictionis et inferioris et superioris administratio, investiturae, donationis, venditionis vel alio titulo dominii translativo tanquam ius proprium ad status ab Imperatore transferit.

V.

De his, quibus munus Praefecti Circuli (eines Creyß-Obersten) suscipere licet.

Secundum Rec. Imp. de 1555 §. 57 non modo ad quemlibet circuli Statum et ad ipsos adeo directores

D

res

res honos praefecti circuli deferri potest, sed etiam omnis, qui idoneus est, cui hoc munus committatur secundum Re-cess. allegat §. 56 eligi potest Praefectus, quamvis non sit in numero eorum Principum, qui ad Circulum, in quo electio instituenda est, pertinent. Etsi vero hoc in arbitrio vnius cuiusque circuli positum sit, tamen in lege illa, quae sub nomine *der Erklärung des Landfriedens* factae 1522 a Carolo V venit, tit. 5. expressis verbis prohibetur, ne clericus hancce dignitatem suscipiat ^{a)}, quia iuxta doctrinas ecclesiasticas clericum ab omni re militari alienum esse decet. Hoc quidem Ludewig ad A. B. tit. 19 §. 1 pag. 102 hodie nullum locum habere posse putat, cum Episcopi in Germania intuitu feudorum Imperii ad eos spectantium personam et dignitatem saecularem sustineant, et Rec. Imp. citat. §. 58 Praefectorum circuli voluntati reliquerit vtrum ipsi munus susceptum gerere, an per alium gerendum curare velint, sed falsa mihi sententia eius esse videtur. Nam cum *die Erklärung des Landfriedens* generaliter caueat ne praefectus Circuli sit clericus, et iis temporibus, quibus hoc sancitum est, Episcopi possederint iam iam feuda Imperii, clarum est, eos ex priori ratione minime excipi posse. Nec ex Rec. imp. de 1555 Episcopis id licere arbitror, quia sanctio ista tantummodo iis, qui munus praefecti circuli susceperunt, facultatem per substitutum istud administrandi dat, minime vero iis, quos praefectos circuli creari hactenus nefas fuit, ius isto honore fruendi tribuit. Praxis etiam et obseruantia nostrae opinioni fauent, si quidem cum anno 1581 Prin-

a) Per verba: Und soll ein jeder der jetzt gemeldten Creyße insonderheit alsbald einen Hauptmann, der ein Fürst, Freyherr oder sonst in treflichen und weltlichem Stand auch in solchen geschickt und fleißig sey, erwählen.

Principes ecclesiastici Circuli Franconici Episcopum Bambergensem denominare voluerint Praefectum circuli, controuersia hinc inde inter Principes ecclesiasticos et saeculares nata ita decisa est, vt Episcopus ille a munere Praefecti arceretur. Praeterea leges imperii sanciunt, ne is, qui dignitatem istam suscipere velit, alii praeter Imperatorem vel subiectionis vel vassallagii vel aliis huiusmodi vinculis obstrictus sit ^b). Ex hac ratione quoque Imperator Ferdinandus II. cum anno 1625 Rex Daniae electus esset Praefectus Circuli Saxoniae inferioris, non modo hanc electionem ratam habere detrectauit, sed etiam irritam et illegitimam eam esse declarauit ^c). Obseruantia tamen hoc ferereceptum esse videtur, si historiam circulorum inquiras, vt quilibet munus Praefecti circuli suscipere possit, si status Imperii sit. Litterae illae a Rege Daniae ad Ferdinand. II. missae satis hoc

D 2

probant,

b) R. I. de 1555 § 59. Auch sollen die Obristen, so ein Creyß ihm seines Gefallen bestellen wird, zuvor und ehe sie obgesetzte Pflicht den Creyßern thun, aller andern Pflichten, Eyden, Verbündnissen, Versprechnissen, und Obligationen, wie die genannt werden, oder sich verhalten mögten, gegen wem das wäre, kein andere weder allein die Pflicht, damit sie der Röm. Kayserl. Majestät und heil. Reich zugethan und verwandt sind, hierinnen ausgenommen und vorbehalten ledig gezählt seyn.

c) Summa declarationis factae haec fuit. Dasi gleichwohl, da Dänemark von vielen undenklichen Jahren bey dem Hause Holfstein gewesen, kein König, so viel er sich habe erinnern und berichten lassen, sich mit den Creyß-Obristen Amte habe beschweren lassen, alsdann auch die Reichs-Constitutiones solch Amt demjenigen aufzutragen verordneten, so sich mit Pflichten allein dem Röm. Kayser als des heil. Reichs-Oberhaupt und dem Creyße zugethan und sonsten keiner andern Verpfflichung sich unterworfen befinde. Pffessinger 1. 2 tom. 6 §. 14 n. a.

probant, in quibus facta electio exemplis consuetudinem contrariam demonstrantibus egregie defenditur d).

VI.

De incompetencia summorum iudiciorum Imperii in causa diuersorum subditorum litis consortium.

Cum plures litis consortes in foro superiori tanquam communi eorum conueniendos esse ius Romanum sancire videatur, multi iurisdictionem summorum Imperii tribunalium propter continentiam causae in omnibus litigiis, si rei diuersis statibus subiecti sint, fundatam esse contendunt. Sed quantum ego video, haec quorundam Iure consultorum nimis iuri Romano fauentium sententia, etsi legibus Romanis eam conuenientem esse haud negare velim a), tamen Imperii nostri statui nostrique iuris publici principiis maxime contraria est. Nam quamuis secundum ius Romanum contra plures litis consortes in foris superioribus agi debeat, at tamen hoc in Germania propter diuersam eius ab Imperio Romano conditionem nullum plane locum habere posse arbitror. Ius Romanum enim cum ius peregrinum sit, eate-

nus

d) Rex Daniae hoc nempe respondit, daß sein Herr Groß-Vater Christianus III. als König in Dänne-mark anno 1556 zum Creysß-Obersten erwählet worden sey, und sich darauf schwerlich hätte losmachen können, wie auch, daß sein Herr Vater Adolphus zu Schlesiwig-Holstein, welcher theils dem Kayser, theils auch der Cron Dänne-mark zugehan gewesen, dieses Amt vertreten; desgleichen die Marggrafen zu Brandenburg seyn wegen der Preuß. Lehen dem Königreiche Pohlen verwandt, und würden dannenhero nicht verhindert an Creysß-Obersten oder Reichs-Nemtern in Obersächsischen und Fränkischen Creysßen. Linnaeus rom. I Lib. I cap. 7 n. 34.

a) Satis enim probari potest ex l. 10 C. de iudiciis l. 1 et 2 ff. de quibus rebus ad eund, iudicem eatur et l. 9 C. 1 arbit. tutelae.

nus modo in patria nostra receptum esse dici potest, quatenus eius statui non repugnat, et cum iurisdictione statuum Imperii non personalis et vicaria sit, vti iurisdictione Romanorum iudicum, sed realis et propria, vim nullam istud intuitu harum sanctionum habere posse apparet. Illegitimos itaque illos Camerae Imperialis et iudicii aulici conatus esse puto, quibus ob continentiam causae ius in litibus diuersis statibus subiectorum ciuium cognoscendi sibi vindicare student, praesertim cum ipsae leges imperii multis sanctionibus caueant, ne subditi iurisdictioni statuum subtrahantur ^{b)}. Hoc enim fieri quilibet videt, si Imperii tribunalia reos plures propter causae continentiam ex iudiciis dominorum territorialium euocare conantur, cum singuli in suo quisque foro conueniri possint. Quid autem ad dubium illud, quod ex legibus expressis Imperii mediatum propter continentiam causae tunc ^{c)}, si cum immediato simul conueniendus sit, in iudicia Imperii vocari queat? Graue quidem hoc dubium esse viderur, sed si rem paullo accuratius perpendimus, in loco illo Ordinationis Cameralis de Austraegali Statuum instantia et singulari plane casu, eo nempe si contra statum et

D 3

eius

- b) C. O. C. II. 5. §. 2. es soll ein jeder dem Reiche ohne Mittel nicht, sondern anderer Herrschaft Gericht gehörig bey demselben seinem ordentlichen Richter bleiben. a) Capit. Caesar. (1519) art. 18. §. 3. 4. Wir wollen derer Reichsstände Unterthanen im Reiche mit rechtlicher oder gültlicher Tagelistung von ihren ordentlichen Richtern nicht dringen, erfordern oder vorbecheiden.
- c) C. O. C. II. 9. pr. et §. 1. Gleichermassen wenn einer, so vermöge der Reichsordnung vor die Austräge gehörte, mit andern seinen Unterthanen und Dienern zu beklagen, sollen die Austräge nicht statt haben, sondern soll unser Kayserliches Cammergericht ob continentiam causae darunter anzulangen seyn.

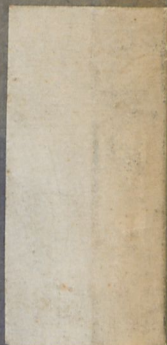
eius subditum simul agendum sit, caueri deprehendimus. Et a diuersis ad diuersa non modo non valet consequentia, sed omnis exceptio quoque, pro qua iste casus non potest non haberi, strictissime est interpretanda; praesertim cum in hoc casu ex ratione illa singulari in Ordinatione Camerali sine dubio exceptio facta sit, quia recta iustitiae administratio sperari nequit, si mediatas in iudiciis domini territorialis propter causam, quae ipsum dominum concernit, conueniatur.

Ks 39 F

V A R I A E
I V R I S P V B L I C I
O B S E R V A T I O N E S

Auct.
C. G. F. Wagner

